SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (6-jild)
2026

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V6I2Y2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY’ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o‘g‘li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo‘limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O‘ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b,;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent,;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo‘raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G‘aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo‘min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O‘roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko‘chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G‘aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog‘ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Poʻlatovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Boʻtayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
6-jild, 2-son (fevral, 2026). - 454 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Kurbanov Eldar Ermamatovich, Qormishov Mirjalol Jumamurod oʻgʻli
OʻZBEKISTONDA MILLATLARARO TOTUVLIKNI TAʼMINLASHDA MILLIY MADANIY MARKAZLARNING INSTITUTSIONAL ROLI VA VAZIFASI
(Sirdaryo viloyati markazlari misolida) 11-15

Djurayev Ikrom Nematovich
SOPOLLI-KOʻZALI ARXEOLOGIK QATLAMLARIDA SHIMOLIY DASHT QABILALARINING IZLARI 16-19

Акбарова Камила Шухрат кизи
МЕЖДУ СЕКУЛЯРИЗАЦИЙ И МОДЕРНИЗАЦИЕЙ:
СОВЕТСКАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ РЕЛИГИИ В УЗБЕКИСТАНЕ 20-26

Olimov Islombek Ulugʻbek oʻgʻli
SUV TAʼMINOTI TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH:
MUAMMOLAR VA YECHIMLAR........ 27-31

Sitorabonu Bobojonova
BUXORODA DASTLABKI MUZEYNING TASHKIL TOPISHI........ 32-36

Oʻralov Orzubek
GEOGRAFIK KASHFIYOTLARGA QADAR POLINEZIYA XALQLARINING RIVOJLANISHI VA DAVLATCHILIK INSTITUTLARINING SHAKLLANISHI TARIXI........ 37-45

Qahhorov Shohjaxon Shodiyor oʻgʻli
ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MEROSINING TARIXIY VA MAʼNAVIY TAHLILI........ 46-50

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Madartov Bahrom
TOʻQIMACHILIK KORXONALARIDA OʻZARO MUNOSABATLARNI HISOBGA OLISH ASOSIDA STRATEGIK REJALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH 51-55

Xudayberdiyev Otabek Absalomovich
XALQARO SAVDO MUNOSABATLARIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TAʼMINOT ZANJIRI VA LOGISTIKA KONTROLLINGINING ROLI 56-64

Ismailova Shaxnoza Uktamovna
OʻZBEKISTONDA INFLYATSION BOSIM OMILLARI VA ULARNING ISTEʼMOL NARXLARI INDEKSIDA NAMOYON BOʻLISHI........ 65-75

Usmonov Maxsud Tulqin oʻgʻli
XIZMAT KOʻRSATUVCHI SUBYEKTLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI BELGILOVCHI OMILLAR TIZIMINI ANIQLASH VA XIZMAT SIFATI QIYMAT TAKLIFI MIJOZ TAJRIBASI BREND KAPITALI HAMDA TEZKORLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH 76-87

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Alimatova Nargis Abduxalilovna
INSON ONGINING TABIATINI OʻRGANISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI 88-93

Utegenova Jamila Djolmurzayevna
O‘ZBEKISTONDA BIOETIKANING SHAKLLANISHI VA FALSAFIY ASOSLARI 94-97

Mamatqulov Rashid Pazilbekovich
JAMIYAT YUKSALISHIDA IJTIMOIY NAZORATNING ROLI.. 98-102

Shadimetov Mahmudjon Negmatjanovich
RUHIY KAMOLOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY MAZMUNI VA TARIXIY ILDIZLARI . 103-108

Ochilov Jamshid Abdurashidovich
KOSMOGEN, TEXNOGEN, ANTROPOGEN SIVILIZATSIYALAR
MOHIYATINING ONTOLOGIK TALQINI 109-117

Beshimov Xamidjon Sayidovich
KASABA UYUSHMALARI TIZIMIDA INSON QADRINI YUKSALTIRISHNING O‘ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI 118-126

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna
ABU RAYHON BERUNIY ASARLARIDA FANLARNING INSON HAYOTIDAGI
O‘RNI MASALALARI 127-130

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Axmedov Oybek Saporbayevich
INGLIZ TILIDAGI SOLIQ-BOJXONA TERMINOLOGIK BIRLIKLARINI
O‘ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHNING STILISTIK MUAMMOLARI....................................... 131-139

Babadjanova Nazokat
OGAHIYNING SO‘Z VA NUTQ MASALALARIGA OID QARASHLARINING
MA’RIFIY MANBALARI 140-148

Xo‘jamqulov Anvar Jozilovich, Tog‘ayeva Shoxnoza Elmurod qizi
ADABIYOTIDA “ABSURD” TUSHUNCHASI 149-153

Abdullayeva Rahima Raimqul qizi
MEDIA YORDAMIDA IMIDJNING SHAKLLANISHI VA IJTIMOIY FIKR 154-161

Fozilov Arabjon Nozimjon o‘g‘li
CHET TILLARINI O‘RGANISHDA SO‘Z YODLASHNING AHAMIYATI 162-165

Sarvinoz Abdiraxmonova Davron qizi, Eshtuhtarova Bibigul Bektoshevna
THE SIGNIFICANCE OF STUDYING GENDER REPRESENTATION IN IDIOMS AND
PHRASEOLOGICAL UNITS.. 166-171

Raxmonova Dildora Mirzakarimovna
TAVALLO IJODIDA POETIK OBRAZ YANGILANISHINING IJTIMOIY-TARIXIY VA ADABIY-
ESTETIK OMILLARI 172-185

Кодирова Зарина Баходировна
ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СВОЕОБРАЗИЕ ДЕТСКОЙ ПРОЗЫ ДЭВИДА УОЛЛЬЯМСА:
«DEMON DENTIST», «THE FING», «GANGSTA GRANNY»... 186-191

Ismatilloyev Jobir
“FIRDAVS UL-IQBOL”DAGI QASIDALARDA HUKMDORLAR MADHI 192-197

Bozorova Nasiba
O‘LMAS UMARBEKOVNING “YOZ YOMG‘IRI” QISSASIDA JINOYATNI O‘RGANISHDA
RETROSPEKSIYA USULI 198-203

Ганиева Зухра Муратбаевна
ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «СМЕРТЬ» В РУССКОМ ЯЗЫКЕ:
КОГНИТИВНО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ 204-212

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich, Ro'ziboyev Asilbek
SUN'IY INTELLEKT QARORLARIDA ADOLATSIZLIK MUAMMOSI VA UNI
BARTARAF ETISH YO'LLARI 213-218

Bazarova Dildora Baxodirovna
ODIL SUDLOVNI TA'MINLASHDA "RAQAMLI SUD" 219-226

Бабаев Джахонгир Исмаилбекович
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ДОГОВОРА ПИТЬЕВОГО ВОДОСНАБЖЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН:
ПУТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА 227-229

Азходжаева Роза Алтыновна
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ..... 230-235

Абдужаппоров Шаҳбоз Музаффар ўғли
ЭЛЕКТРОННЫЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА В ДЕЛАХ О КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЯХ:
ПРОБЛЕМЫ СБОРА, ФИКСАЦИИ И ПРАВОВОЙ ОЦЕНКИ 236-246

Alijanov Ilhomjon Erkinjon o'g'li
PROKURATURA ORGANLARIGA QABUL QILISHDA NOMZODLARGA QO'YILGAN
TALABLAR, XIZMATGA QABUL QILISH VA YOSH MUTAXASSISLAR BILAN
ISHLASHGA DOIR FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 247-253

Sarsenbaeva Aynura Tenelbay qizi, Tanirbergenov Sultanbek Bazarbaevich
FUQAROLARNING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ VA ERKINLIKLARIGA QARSHI
JINOYATLAR HUQUQIY MOHIYATI 254-258

Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li
INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING TARKIBIY QISMI 259-265

Usmonaliyev Muslimbek Qurvonaliyevich
SPORTCHILARNI VAQTINCHALIK IJARAGA OLISH SHARTNOMASINING
SPORT HUQUQIDAGI O'RNI 266-272

Mamadaliyev Boburjon Bahodirjon o'g'li
MAHALLIY BUDJETNI TARTIBGA SOLISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI
IJRO ORGANLARINING VAZIFALARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI 273-278

Umarova Xolisxon Nomoz qizi
KORPORATSIYA DIREKTORLARINING FUNKSIONAL VAZIFALARINI AMALGA
OSHIRISH BILAN BOG'LIQ JAVOBGARLIGI CHEGARASI 279-286

Yaqubova Guli Qosimboy qizi
VOYAGA YETMAGANLAR BILAN BOG'LIQ ISHLARNI FUQAROLIK SUDLARIDA
KO'RISHDA PROKURORNING ISHTIROKI TUSHUNCHASI VA UNING BUGUNGI
KUNDAGI AHAMIYATI 287-294

Ibrohimov Azimjon
XO'JALIK JAMIYATLARI BOSHQARUV ORGANLARI TIZIMIDA IJRO ORGANI:
ROSSIYA FEDERATSIYASI MISOLIDA 295-301

Choriyeva Xupshidabonu Xuppam qizi
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING “VASIYLIK VA HOMIYLIK TO‘G‘RISIDA”GI QONUNINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI 302-310

Saidazimov Yusuf Sodiq o‘g‘li
MA’MURIY AKT. MA’MURIY AKTNIMG MAZMUN-MOHIYATI. GERMANIYA TAJRIBASI 311-316

Tursunov Ilxomjon Salimovich
MUQADDAM SUDLANGAN SHAXSLAR TOMONIDAN SODIR ETILISHI MUMKIN BULGAN JINOIY HARAKATLARNI OLDINI OLISH VA MAXSUS PROFILAKTIKANI TAKOMILLASHTIRISH 317-321

Xojanazarov Otabek Saydazimovich
OZODLIKDAN MAHRUM QILISH BILAN BOG‘LIQ BO‘LMAGAN JAZOLAR IJROSI USTIDAN PROKUROR NAZORATI: MILLIY VA XALQARO TAJRIBA 322-329

Raxmedov Xurshid Ashrapxodjayevich
JINOYAT ISHINI QO‘ZG‘ATISH INSTITUTINING HUQUQIY TABIATI VA PROTSESSUAL AHAMIYATI 330-339

Mansurova Xulkar Nabiyevna
FUQAROLIK PROTSESSINING TEZKORLIGINI TA’MINLASHDA SIRTDAN HAL QILUV QARORI CHIQARISHNING AHAMIYATI 340-349

Begimova Nasiba Xudayberdievna
FARZANDLIKKA OLISH INSTITUTINING TADRIJIY RIVOJLANISHI 350-358

Yo‘ldoshbekov Anvar
NAQDSIZ HISOB-KITOBLAR VA RAQAMLI NAZORAT TIZIMLARINING HUQUQIY AHAMIYATI 359-367

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna
EVRISTIK TA’LIM NAZARIYASIDA TA’LIM OLUVCHINING MUSTAQIL FIKRLASH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 368-372

Shukurov Mirjalol Norpulatovich
YAKKAKURASHCHILARNI TEXNIK USULLARIGA O‘RGATISHDA KLASTER USLUBIDAN FOYDALAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH 373-377

Tilyabayev Kamil Zaitjonovich
O‘ZBEK TILINING O‘RGANILISHI VA DEKOLONIZATSIYASIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR: (DE)KOLONIAL HIS-TUYG‘ULAR, MILLAT VA O‘Z-O‘ZINI ANGLASH 378-383

Xudoyberdiyev G‘iyosiddin Baxtiyor o‘g‘li
SHARQ MUTAFAKKIRLARNING FALSAFIY QARASHLARI ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA VALEOLOGIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM PEDAGOGIK OMILI SIFATIDA 384-388

Xo‘jamqulov Rasulbek Qurbon o‘g‘li
KOMPYUTER GRAFIKASI TEXNOLOGIYALARINI LOYIHA ASOSIDA O‘QITISHGA INTEGRATSIYALASHNING PEDAGOGIK SAMARADORLIGI 389-393

Badalov Ulug‘bek Xikmatovich
GEOGRAFIYA FANI DARSLARIDA ONLAYN GIS TIZIMLARIDAN FOYDALANISH 394-398

Anvarjonova Nodirakhon Nasimbek qizi
IS EXPLICIT GRAMMAR INSTRUCTION STILL PEDAGOGICALLY JUSTIFIED? A CRITICAL RECONSIDERATION OF ITS ROLE IN CONTEMPORARY ENGLISH LANGUAGE EDUCATION 399-406

Imomov Fozil Shakarbek oʻgʻli
TEMPERAMENT NAZARIYASI VA INDIVIDUAL PSIXOLOGIK XUSUSIYATLAR ASOSIDA GRAFIK FAOLIYATNI TASHKIL ETISH: PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA SAN’AT TERAPIYASI KONTEKSTIDA 407-412

Курбанбаев Джавод Аминбаевич
КОГНИТИВНЫЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСНОВЫ ЛЕКСИЧЕСКИХ ГЛОССАРИЕВ В ЯЗЫКОВОМ ОБРАЗОВАНИИ 413-417

Eshnazarova Farida Joʻraqulovna
JAMOADA LIDERLIK VA UNING SIFATLARI (SPORT JAMOALARI MISOLIDA) 418-421

Yuldasheva Muhayyo Alimbaevna
AVTOMOBILLARDA TASHISH VA HARAKAT XAVFSIZLIGINI TASHKIL ETISH FANINI OʻQITISHDA ZAMONAVIY TA’LIM VOSITALARINING OʻRNI 422-429

Umarov Komil, Sobirov Orif, Sultanov Rustam, Egamberdiyev Abdullo
YUQORI MALAKALI GANDBOLCHILAR MASHGʻULOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YOʻLLARI 430-435

Doniyorova Gulnoza Anvar qizi, Kurbanova Gulnoz Negmatovna
INTERAKTIV VOSITALAR VA AXBOROT RESURSLARIDAN FOYDALANISH ORQALI KASBIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI 436-441

Nafasov Arslon Komilovich
PEDAGOGIK TA’LIM KLASTERI YOʻNALISHIDA TARIX OʻQITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI 442-447

Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna, Qalandarova Sevinch Aqiljon qizi
BOʻLAJAK BOSHLANGʻICH SINF OʻQITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH 448-453

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 6 | Issue 2 | 2026
ISSN Online: 2181-1342

Received: 15 January 2026
Accepted: 2 February 2026
Published: 14 February 2026

Article / Original Paper

AS AN IMPORTANT PEDAGOGICAL FACTOR IN DEVELOPING VALEOLOGICAL COMPETENCES IN FUTURE TEACHERS BASED ON THE PHILOSOPHICAL VIEWS OF EASTERN THINKERS

Khudoyberdiev Giyosiddin
Associate Professor, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences,
Gulistan State University

Abstract. This article discusses in detail the pedagogical conditions for the development of valeological competencies in future teachers and the principles of teaching in the educational process aimed at the development of valeological competencies.

Keywords: valeology, competence, valeological competence, healthy lifestyle, hygienic education, health preservation.

SHARQ MUTAFAKKIRLARNING FALSAFIY QARASHLARI ASOSIDA BOʻLAJAK OʻQITUVCHILARDA VALEOLOGIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM PEDAGOGIK OMILI SIFATIDA

Xudoyberdiyev Gʻiyosiddin Baxtiyor oʻgʻli
Guliston davlat universiteti dotsenti,
pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD).
E-mail: hudojberdievgijosiddin@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boʻlajak oʻqituvchilarda valeologik kompetensiyalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va valeologik kompetensiyalarni rivojlantirishga yoʻnaltirilgan taʼlim-tarbiya jarayonida oʻqitish prinsiplari haqida batafsil soʻz yuritilgan.

Kalit soʻzlar: valeologiya, kompetentlik, valeologik kompetensiya, sogʻlom turmush tarzi, gigiyenik tarbiya, sogʻliqni saqlash.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I2Y2026N54

Kirish. Yangilanayotgan Oʻzbekistonda taʼlim sohasini tubdan isloh qilish va zamonaviy uzluksiz taʼlim tizimini yaratish masalasi ustuvor vazifa sifatida belgilandi. Taʼlimning ustuvor vazifalari esa yangi avlod kadrlarini oʻz sohasining mutaxassisi qilib yetishtirish va jamiyatda oʻzining munosib oʻrnini topishi uchun oʻzlashtirgan bilim va koʻnikmalarini faol tatbiq etish jarayonida shart-sharoit yaratib berishdan iborat. Shunga koʻra, "Kasbiy malaka va bilimlarni rivojlantirish tizimini yanada takomillashtirish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi Vazirlar Mahkamasining qarorida aynan mutaxassislarning kasbiy kompetensiyasiga urgʻu berilgan (VMQ, 2021). Ushbu qonunda davlatimizda kasbiy kompetensiyalarini baholashni talabgorlar va ish beruvchilar oʻrtasida ommalashtirish, kasbiy malaka, bilim va koʻnikmalar milliy tizimining rivojlantirilishida hamda kasbiy standartlarning

ishlab chiqilishida eng ilgʻor xorijiy tajriba va ilmiy hamjamiyat takliflari qoʻllanilishining ta’minlanishi koʻzda tutilgan.

“Kompetensiya – bu ta’lim orqali olingan bilimlarga, tajribaga, qadriyatlarga, niyatlarga asoslangan umumiy qobiliyatdir. Kompetensiyaviy bilim yoki koʻnikmaga tushmaydi; kompetentlik –bu olim yoki oʻqimishli odam boʻlishni anglatmaydi”. Kompetensiya va koʻnikma oʻrtasidagi farqni ajratish kerak. Koʻnikma –bu muayyan vaziyatda harakat, kompetensiya – xatti-harakatlar, koʻnikmalarning kuzatuvlaridan oʻrganilishi mumkin boʻlgan xarakteristik xususiyatdir. Shunday qilib, koʻnikmalar amalda kompetensiya sifatida namoyon boʻladi. Kompetensiya mahorat, harakatni kuchaytiradi. Kompetensiya ongli faoliyat natijasida shakllanadi. Davlat ta’lim standartida kasbiy va umumiy kompetensiyalar, ya’ni, bitiruvchilar egallashi lozim boʻlgan bilim, koʻnikma va malakalar belgilab qoʻyilgan. Ularga asosiy kasbiy ta‟lim dasturlarini ishlab chiqishda integrativ yondashuv orqali erishish mumkin. Dasturning variativ qismi ta’lim muassasasining, mintaqaning oʻziga xosligini, hududdagi ish beruvchilarning aniq kasbiy kompetensiyalarni egallagan mutaxassislarga boʻlgan ehtiyojini aks ettirish imkonini beradi [4: 120-b].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Zamonaviy ta’limni modernizatsiya qilish boʻyicha olib borilayotgan ishlar munosabati bilan “kompetensiya” va “kompetentlik” soʻzlari yangi tusga kirdi. Ushbu tushunchalarning mazmun-mohiyatini aniq ifodalashda N.A.Muslimov, A.V.Xutorskoy, I.A.Zimnyaya, John Raven, Robert White, Richard Boyatzis, Lothar Reetz va boshqa olimlar katta hissa qoʻshganlar.Turli xil izohli lugʻat va ilmiy adabiyotlarda “kompetensiya” va “kompetentlik” tushunchalari turlicha izohlanadi. Ularning ma’nosini toʻgʻri anglash va tushunish maqsadida quyidagi lugʻatlarga e’tiborimizni qaratdik:

“Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi”da keltirilishicha: “kompetensiya” (lot. Competo– erishyapman, munosibman, loyiqman) demakdir [2; 226-b].

Rus tili lugʻatida “kompetensiya”ga shunday izoh berilgan, [lot. competo –erishyapman; munosibman, loyiqman], 1. qonun, nizom yoki boshqa hujjat bilan muayyan organ yoki mansabdor shaxsga berilgan topshiriq; 2. muayyan sohadagi bilim, tajriba bilimli, qobiliyatli, malakali boʻlish negizidagi “kompetensiya” soʻzining kelib chiqishi chuqur oʻtmishimiz tarixiga borib taqaladi [3: 512-b].

Ta’lim jarayonida yoshlarning salomatligini ta’minlash orqali ularning dunyoqarashi va tafakkurini barqaror rivojlantirish hamda shaxsda valeologik madaniyatni shakllantirishning nazariy-tarixiy asoslari eng qadimgi yozma manba “Avesto” hamda Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniy kabi Sharq mutafakkirlarining qomusiy asarlarida yoritib berilgan.

Har bir insonning oʻzigagina xos imkoniyatlari mavjudligi va unga hamisha jiddiy e’tibor berish zarurligi haqida buyuk sharq mutafakkirlari Ibn Sino, Forobiy, Beruniy, Mirzo Ulubek, Yusuf Xos Hojib ham oʻz zamonlarida qimmatli fikrlarini alohida qayd etib oʻtganlar.

Har bir yosh uchun jismoniy koʻrsatkichlar mutlaq emas, ular nisbiy xarakterda boʻlib, ijobiy rivojlanish tendensiyasini saqlab, turli xil tarixiy rivojlanish davrlarida oʻzgarib turadi. Ushbu koʻrsatkichlarga quyidagilar kiradi: bolaning oʻsishi, vazni, koʻkrak hajmi, mushaklarning kuchi, qobiliyatlari va boshqalarni aytish mumkin. Oʻsmir yoshni rivojlantirishning pedagogik mezonlari tarbiya, ta’lim va tarbiya imkoniyatlarini tavsiflaydi, inson hayotining turli davrlarida aqliy, mafkuraviy, siyosiy, axloqiy, mehnat, estetik va jismoniy tarbiya imkoniyatlarini belgilaydi. Inson rivojlanishining yosh davrlarini ajratish uchun

anatomik, fiziologik, jismoniy, psixologik va pedagogik koʻrsatkichlar majmui qoʻllaniladi. Ba'zi koʻrsatkichlar ushbu yosh davrida yetakchi hisoblanadi, boshqalari esa zanjir singari bogʻliq boʻlib turadi. Oʻquv faoliyati insonning intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy fazilatlarini shakllantirish mazmuni hamda xususiyatlarini belgilaydi. Sharq mutafakkirlari asarlari va tarixiy-ilmiy manbalarda olgʻa surilgan yoshlarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirish uchun talab etiladigan insoniy fazilatlarni quyidagicha izohlash mumkin: ota-onalarga sogʻlom fapzand dunyoga keltirish boʻyicha maslahatlar; komil inson tarbiyasida yosh xususiyatlarini hisobga olish; diniy va dunyoviy bilimlarni egallash; oliyjanob boʻlish, pokiza yurish, oila va vatan oldidagi burch va vazifalarning ustunligiga erishish, ezgulikka xizmat qilish.

Ar-Roziy odamlarni falsafiy turmush tarzi talablarida yashashga undaydi, ayrim kishilarga xos salbiy axloqiy sifatlar: ortiqcha ehtiros, injiqlik, jahldorlik, yolgʻon soʻzlash, hasad, ochkoʻzlik, qaygʻu, mechkaylik, ichuvchanlik kabilarni qattiq qoralaydi. Falsafiy yashash tarzi tushunchasini ilmiy asoslab beradi.

Ar-Roziy fikricha, faylasuf olim hayotda adolatparvar, insonparvar, ishi bilan soʻzi bir kishilar boʻlishlari lozim. Ular odamlarga muomala madaniyatini oʻrgatishda oliyjanoblikning ustunligini, badxulqlikning boshga halokat keltirishini tushuntirishlari, yaxshilikka undash, halol mehnat qilish farovon va sogʻlom turmush kechirishning asosi ekanligini anglatishlari lozim deb ta'lim berdi.

Ahmad Yassaviy fikricha, oʻz nafsining boshini yanchgan kishining gʻururi va qadr-qimmatini hech kim poymol qila olmaydi. Shu bois, "Hikmatlar' bizga yashash tarzimizni adashmasdan toʻgʻri belgilab olishimizda, koʻproq ezgu savob ishlar qilishimizda, oʻz mohiyatimizni anglab yetishimizda koʻmak beradi. Nafsni jilovlay bilish inson qalbini tozalaydi va tiniqlashtiradi, odamlarni toʻgʻri yoʻlga boshlaydi. Sogʻlom nafs insonni hayvoniy ehtiroslarga berilib ketishdan saqlaydi, jismonan mustahkamlaydi, uning quvvatini oshiradi, ogʻir kasalliklardan asrab, insonning ma'naviy yuksalishiga olib keladi. Sogʻlom nafs — sogʻlom turmush tarzining muhim belgisidir. Nafsni tiya bilmaslik inson qalbini xiralashtiradi, toʻgʻri yoʻldan ozdiradi. Nafsga berilish insonni tubanlashtiradi, oqibatda uni halok etadi.

Abu Ali ibn Sinoning inson salomatligiga qoʻygan gigiyenik talablari "Sogʻliqni saqlashga doir risola" deb nomlangan asarida bayon qilingan. Kitobning maqsadi inson tanasiga zararli ta'sir etuvchi holatlarni, uning turmush tarzidagi xatolarni toʻgʻrilash orqali bartaraf etilish usullarini bayon qilishdir, deb yozadi muallif. Kitobning birinchi maqolasida ushbu xatolar va ularni muvozanatlashtirish choralari haqida oʻz fikrlarini bildiradi. Kitobning alohida maqolalarida havo, uning turli holatlari-musaffoligi, namligi, quruqligining inson organizmiga ta'sirini bayon qilib, ulardan himoyalanish usullarini koʻrsatadi. U uzoq turib qolgan havo ham, harakatdagi havo ham organizm uchun zararlidir, deb koʻrsatadi. Hammomlar toʻgʻrisidagi maqolasida hammomga qoʻyiladigan gigiyenik talablarga toʻxtaladi. Hammomga toʻyib ovqatlangan holda kirish organizmga katta xavf tugʻdirishi, shuningdek, uzoq muddat davomida choʻmilish, ortiqcha va kuchli uqalashning zarari. ayni paytda hammomdan soʻng biroz vaqt sot' havoda sayr etishning foydali ekanligini bayon qilgan.

"Tib qonunlari" asarida va "Urjuza" nomli tibbiy dostonida batafsii bayon qilgan. Ibn Sinoning fikricha, sogʻliqni saqlashning asosiy tadbiri badan tarbiya, keyin ovqat tadbiri va uyqu tadbirlari hisoblanadi. Mutafakkir olim "Urjuza" asarida me'yoriy uyqu, serharakat boʻlish, yoʻlovchilar, keksa kishilar, homiladorlar, chaqaloqlar tartiblari hamda me'yoriy

ovqatlanish, toʻgʻri turmush tarzi haqida maslahatlar beradi. Asarning “Salomatlikni saqlash haqida”gi maxsus boʻlimida shaxsiy gigiyena qoidalariga amal qilish, badanni chiniqtirish, mizojni muvozanatlashtirish, kun tartibi, jismoniy mashgʻulotlar, hammomlar qurilishi, may ichish, uyqu va bedorlik, ogʻiz boʻshligʻi va tishlarni parvarish qilish, ichaklarni tozalash ka bilar toʻgʻrisida qimmatli maʼlumotlar bergan. [5:16-20-b].

Muhokama. Valeologiya organizm tuzilishi va vazifalari, uning xarakat imkoniyatlari, jismoniy xolatini takomillashtirish, salomatlikni saqlash va yaxshilash, sogʻlom xayot tarzi boʻyicha bilim va koʻnikmalar tizimini oʻrganish, muntazam jismoniy mashqlarni bajarishga extiyojini mustaxkamlashga yoʻnaltirilgan.

Valeologiya — inson salomatligi, uni mustahkamlash yoʻllari, aniq sharoitlarda inson hayotiy faoliyatini shakllantirish va saqlash haqidagi bilimlarning fanlararo yoʻnalishidir. Oʻquv fani sifatida u inson salomatligi va sogʻlom hayot tarzi haqidagi bilimlar majmuasini tashkil etadi.

Boʻlajak oʻqituvchilarda valeologik kompetensiyalarni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati, Sharq mutafakkirlarining valeologik kompetentlikni shakllantirishning mavjud holati yoritilgan.

Jamiyatning ijtimoiylashuv jarayonlarida yosh avlod maʼnaviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirish masalasi dolzarb muammolardan biri boʻlib kelgan. Zero, yangi davr shiddati taʼlim-tarbiya tizimiga ham oʻzining aniq, qatʼiy talablarini qoʻymoqda. Jamiyatning sogʻlomligi esa oʻsib kelayotgan yosh avlodning yuqori darajada sogʻlom turmush madaniyatiga ega boʻlishini taqozo etadi. Shunga koʻra, agar jamiyatda mavjud barcha institutlar tomonidan bolalar maʼnaviy va jismoniy salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan shart-sharoit yaratilsa, oʻsha jamiyatda yashab, oʻsib kelayotgan yosh avlodning maʼnaviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirish yuqori darajaga koʻtariladi.

Yurtimizda azal-azaldan odob-axloq va taʼlim-tarbiyaga katta eʼtibor berilgan. Sharq allomalari, olim-u mutafakkirlar qadimdan adab ilmini chuqur oʻrganib, rivojlantirib kelishgan. Ayniqsa, har taraflama goʻzal odobli, yaxshi xulqli va hayoli boʻlishga, nafsni poklashga buyuruvchi muqaddas dinimiz bu sohada ulkan oʻzgarishlar sababchisidir. Hadislarda, allomalarning oʻgitlarida inson maʼnaviy kamolotining asosi boʻlgan odob-axloq va tarbiyaning barcha jihatlari oʻz ifodasini topgan.

Mutaxasislarni baho berishicha aholi salomatligining 40-50% hayot tarziga bogʻliq, zararli odatlar, notoʻgʻri ovqatlanish, alkogol va tamakini meyoridan ortiq istemol qilish, koʻp oʻtirish (stress), atrof-muhitning iflosligi turli kasalliklarga (yurak-qon va nafas olish sistemasi kasalliklari, oshqozon- ichak funksiyalarining buzilishga x.k) olib kelishi maʼlum. Abu Ali Ibn Sino salomatlikni asrashga katta ahamiyat bergan. Alloma kasalliklarini oldini olishda jismoniy mashqlar bilan muntazam shugʻullanishni koʻp marotaba qayd etgan.

Xulosa. Yoshlarda valeologik kompetensiyalarni rivojlantirishga boʻlgan keskin ehtiyoj, taʼlim muassasalarida mavjud nazariy yondashuvlar, pedagogik vosita va innovatsion taʼlim imkoniyatlarini rivojlantirish, yoshlarning oʻz salomatligini saqlash va sogʻlomlashtirish jarayonlariga munosabati, sogʻligi, qiziqishi va faolligini eʼtiborga olishni taqozo etadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 30-sentyabrdagi VMQ-616-son “Kasbiy malaka va bilimlarni rivojlantirish tizimini yanada takomillashtirish boʻyicha

qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori. Elektron resurs: https://lex.uz/docs/5664463.
2. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat milliy nashriyoti, –T.: 2008. 8 tom. B-26.
3. Новая иллюстрированная энциклопедия. Кн. 5. Кл –Ма. –М.: Большая Российская энциклопедия, ООО "ТД Издательство Мир книги", 2007. –512 с.
4. Muslimov, N. (2015). Usmonboeva M. va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. Sano-standart. Toshkent, 120.
5. Arziqulov R. Sog'lom turmush tarzi asoslari (Valeologiya) "0'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti Toshkent—2009

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).